

Necîb el-Kîlânî'nin “Yevmu'l-Ferah/Düğün Günü” Adlı Öyküsüne Dair Bir Tahlil Denemesi

An Attempt to Analysis on Najib al-Kîlânî's Story “Yawm al-Ferah/The Day of Wedding”

Emine Merve AYTEKİN¹ 



¹Adıyaman Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, Adıyaman, Türkiye

ORCID: E.M.A. 0000-0002-7680-7340

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Emine Merve AYTEKİN (Arş. Gör.),
Adıyaman Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi,
Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve
Belagati Anabilim Dalı, Adıyaman, Türkiye
E-posta: eaytekin@adiyaman.edu.tr

Başvuru/Submitted: 26.01.2022

Revizyon Talebi/Revision Requested:
27.01.2022

Son Revizyon/Last Revision Received:
08.02.2022

Kabul/Accepted: 10.02.2022

Online Yayın/Published Online: 07.03.2022

Atıf/Citation: AYTEKİN, Emine Merve. “Necîb el-Kîlânî'nin “Yevmu'l-Ferah/Düğün Günü” Adlı Öyküsüne Dair Bir Tahlil Denemesi.” *Şarkiyat Mecmuası - Journal of Oriental Studies* 40 (2022), 67-86.
<https://doi.org/10.26650/jos.1063136>

öz

Şair, yazar ve doktor olarak bir çok hizmet ve faaliyette bulunmuş çok yönlü bir şahsiyet olan Necîb b. 'Abdu'l-Latif b. İbrahim el-Kîlânî, Mısır'da İslami edebiyatın öncülerinden sayılmaktadır. Eğitimli bir ailede yetişmiş olan yazar, hem kendi döneminin şahsiyetlerinden olan Necîb Mahfûz (ö. 2006) ve Seyyid Kutub (ö. 1966) gibi şahsiyetlerden hem de Cemâleddin Afgânî (ö. 1897) ve Muhammed İkbâl (ö. 1938) gibi şahsiyetlerden etkilenmiştir. Edebî yaşamı boyunca roman, hikâye, tiyatro, şiir ve otobiyografi gibi çeşitli alanlarda edebî ürünler veren el-Kîlânî, kaleme aldığı eserleri yaşadığı dönemin tarihi olaylarıyla harmanlayarak sunmuştur. Bu yüzden eserleri o dönemin anlaşılması açısından önemlidir. 1931-1995 yılları arasında yaşayan el-Kîlânî, eserlerinde; İslam tarihi ile ilgili olayları, Müslümanların, Hıristiyanların ve Mısır halkının maruz kaldığı zulümleri ve sorunları edebî bir dille tasvir etmiştir. Yüze yakın eseri olan yazarın eserlerinin çoğu ödül almıştır. Çeşitli siyasi sebeplerle tutuklanmış olan el-Kîlânî sanatını toplum için kullanmış, eserlerinde toplumun sıkıntılarını aktarmayı, âdeta sesi olmayı amaçlamıştır. Bu makalede Necîb el-Kîlânî'nin hayatı hakkında bilgi verilmiş ve Mısır halkının sıkıntılarında olan dilencilik, uyuşturucu, zengin-fakir ayrımının oluşturduğu toplumsal uçurum gibi meseleleri ele aldığı ve el-Kîlânî'nin en büyük öykü derlemesi olan *'Inde'r-Rahil* isimli öykü kitabı içerisinde yer alan *Yevmu'l-Ferah/Düğün Günü* başlıklı öykünün çeşitli yönlerden tahlili yapılmıştır. Mezkûr öykü, türlü zorluklarla çocuğunu okutan bir babanın mesleği nedeniyle çocuğu tarafından hor görülmesi ve bu durumun çocuğunun düğünü öncesinde ve düğün gününde trajik olaylarla öykülenmesini içermektedir. Öykü çeşitli toplumsal mesajlar vermektedir.

Anahtar kelimeler: Modern Arap Edebiyatı, Necîb el-Kîlânî, Öykü, *'Inde'r-Rahil*, *Yevmu'l-Ferah*

ABSTRACT

Dr. Najib Abd al-Latif Ibrahim al-Kîlânî was a poet and writer who provided a diverse range of services and activities. He is considered a pioneer of Islamic literature in Egypt. Dr. Najib al-Kîlânî, whose family were literate, was influenced

by Najib Mahfûz (d. 2006) and Sayyed Qutub (d. 1966), as well as people like Jamâleddin Afghani (d. 1897) and Mohamad Ikkal (d. 1938). Dr. Najib al-Kilâni, throughout his literary career, presented examples in various fields, such as in novel, narrative, poetry, autobiography writing, and theater by dealing with the historical events of the his period; therefore, these studies are crucial to understanding that period. Dr. Najib al-Kilâni lived from 1931 to 1995. Along with rhetorical events on the history of Islam, he described the persecutions, and problems faced by Muslims, Christians, and Egyptians. Dr. Najib al-Kilâni has received numerous awards for most of his studies, although he had roughly a hundred works. He was arrested for various political reasons but he used his art to benefit society. He aimed to clarify the problems of society and be their voice. Thus, this article contains information about the life of Dr. Najib al-Kilâni. He dealt with problems, such as begging, drugs, and the social gap created by the rich-poor distinction of the Egyptians. The story entitled *Yawm al-Ferah/The Day of Wedding*, which is contained in his storybook collection named "*Inde'r-Rahil*," has been analyzed from various aspects. The theme of this narrative is a young man's wedding day, and this young man feels ashamed of his family's profession, which motivated him to pursue his education and made him live a life of deceit. The story is also shared in various social messages.

Keywords: Modern Arabic Literature, Dr. Najib al-Kilâni, Story, "*Inde'r-Rahil*," *Yawm al-Ferah*

EXTENDED ABSTRACT

Dr. Najib al-Kilâni was born on July 1, 1931, in Garbiyye, Egypt. He is the first child of a farmer. He has two brothers and two sisters. His family had a great influence on his personality development and placed a high value on his education. He obtained his religious education at the community school. He memorized several verses from the Qur'an and the hadith-i sharifs. Furthermore, he studied in a modern school and was a bright student who enjoyed reading and writing. He began studying literature at an early age, completed his high school education at Tanta in 1950. He enrolled in Cairo University Faculty of Medicine in 1951; however, he was imprisoned in 1954 for joining the society called *al-Ihvânu'l-Muslimîn*. After being released from prison in 1960, he completed his medical education. He is a religious person and this feature is reflected in his works. He died in March 1995. In his works, he emphasizes social events through realistic depictions. He drew inspiration from people around him to develop the characters in his works. Since he wrote his works for society, he was concerned about using a general language and style that people could understand. He wrote historical, political, psychological, social, and autobiographical novels. He also wrote short stories, poetry, theater, medical, biographical and autobiographical works. Dr. Najib al-Kilâni is one of the pioneers of Islamic literature. He married Mrs. Kerime in 1960, and they gave birth to three sons and a daughter. He had a happy marriage and wrote two autobiographical works named *Lemehat min Hayâtî* and *Muzekkirâtu'd-duktûr*, where he talked about his life in detail.

The story *Yawm al-Ferah/The Day of Wedding* is in Dr. Najib al-Kilâni storybook "*Inde'r-Rahil*." In this story, the wedding day of a young man named Hassan is depicted. The economic situation of Hassan's family was terrible. His father, Hindâwî, is a shoe shiner. Hindâwî's desire is for his son to achieve success and live a good life. Hassan and his fiancée (from the Faculty of Literature) love each other and desired to get married. However, the girl's father

is concerned about her socio-economic status. Hence, Hassan wished his family was rich and noble. This situation started disturbing his sleep. He was tired of thinking, so he decided to lie to his fiancée's family that his parents had died a long time ago. He told his mother about the plan, which did not please her, but she accepted and assured him that his father would not cause any trouble. As a result, Hassan breathed a sigh of relief. Although his parents were sad about the situation, they remained silent. However, on the wedding day, His father couldn't help himself and wanted to see his son's joyful day because he had been dreaming of his son's wedding day since he was a child. He was hiding near the wedding house. As the bride and groom left the house, he could not stand it, so he walked toward them. The guests mistook him for a beggar. He ignored their gazes, all he saw and was concerned about was his son's happiness. The plot of the story is briefed as follows.

The story has numerous psychological descriptions, which are made simple by editing. However, the story is not simple, it conveys main points, such as socio-economic status does not make individuals superior to one another, parents' sensitivity to their children, and people should not degrade one another. The third singular narrator is used in the story. The story is dominated by the divine and spectator's point of view. There are three main characters in the story, namely, Hassan, Hindâwî, and Hassan's mother. In the story, the event is started in the middle of the story and there is no definite time. The story is depicted indoors and outdoors. It continued on the street as an open space and at home as an indoor space. The language of the story is simple and understandable. The dominant style in the story is dramatic, metaphorical, and analytical. Various narrative techniques are used in the story. These are the narration-showing, depiction, summarization, flashback, dialog, inner analysis, inner monolog, and stream of consciousness technique. These techniques are explained in detail in the article and are depicted where they are used in the story. In addition, despite the volume of stories, it also contains various literary arts. These arts are simile, tenâsub, tîbâk, allegory, metaphor, kasr, itnâb, and istifhâmü't-tahkîr.

Giriş

Napolyon'un Mısır'a askerî seferleri sonucunda Arap halkının Batı dünyasıyla ilk etkileşimleri başlamıştır. Böylece yüzyıllardır İslam kültür ve medeniyetinin etkisi altında bulunan Mısır'da, Batı medeniyetinin etkisi de kendisini göstermiştir.¹ Arap edebiyatı tarihinde Napolyon Bonaparte'nin Mısır'ı işgali Modern Arap edebiyatının başlangıcı olarak kabul edilir.² Bu tarihten itibaren çeşitli çeviri faaliyetleri başlamış ve Arapların geçmiş dönemden modern döneme kadar biriken kültürel, sanatsal ve edebî birikimleri Batıdan alınan değerler ile birleştirilip seçkin edebî örnekler verilmeye başlanmıştır.³ Bu edebî örneklerden biri de öykü türüdür. Muhammed Teymûr (ö. 1921), Mustafa Lutfi el-Menfelûti (ö. 1924), el-Cibran Halil Cibran (ö. 1931), Tâhâ Hüseyin (ö. 1973) ve İbrahim Abdülkâdir el-Mâzinî (ö. 1949) gibi yazarlar ilk dönem olan çeviri faaliyetlerinin ardından öykü türünün Arap edebiyatına geçişinde önemli rol oynamış şahsiyetlerdir.⁴ Necib el-Kilâni de öykü türünde eserler telif ederek bu alana katkı sağlamış bir şahıstır. Eserlerinde özellikle İslâmî edebiyatın işlemiş bu sebeple İslami edebiyatın teorisini sayılmıştır.⁵

19. yüzyılın ilk yarısıyla beraber Arap dünyasında savaşlar ve çeşitli siyasi içerikli olaylar meydana gelmiştir. Bu durum elbette ki kültürel ve sanatsal faaliyetleri de etkilemiştir. Siyasi içerikli çekişmelerin gerçekleştiği bu tarih modern Arap edebiyatının çöküşünün başlangıcı olarak da kabul edilir.⁶ Bu dönemin ardından Arap edebiyatı dönemi bir müddet durulmuştur. Yeni dönem ile faal bir kültür ortamı ortaya çıkmış ve farklı alanlarda farklı yazarlar yetişmeye başlamıştır.⁷ Bu alanlardan biri İslâmî edebiyattır. Öncülük payesinin Seyyid Kutub'a verildiği bu alan eserlerinde İslam düşüncesinin hâkim olduğu şahsiyetlerin dönemidir.⁸ Yazarların yaşadıkları dönemlerin özellikleri, olayları eserlerine de yansımıştır. İlk dönem modern Arap nesri yazarlarının kimisi eserlerinde hak ile batılı ayırma noktasında halkı aydınlatma amacı güden kimisi sosyal ve felsefî kimisi psikolojik kimisi tarihî içerikli eserler vermişlerdir. Necib el-Kilâni'nin de içinde bulunduğu son dönem modern Arap edebiyatı şahsiyetleri de Filistin'i konu edinmeleri, İslâmî edebiyata yönelmeleri ile sol ve feminist kesimdeki şahsiyetlerden ayrışır. Çalışmaya konu olan Necib el-Kilâni de eserlerinde İslam, İslam tarihi, Müslümanlar ve İslam toplumlarının karşılaştığı sorunlara dikkat çekmiştir. Ayrıca romanlarında özgürlük,

1 Fatma Betül Beyca, "Necib el-Kilâni Hayatı-Eserleri ve 20.Yüzyıl Arap Edebiyatındaki Yeri" (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008), 22.

2 Beyca, "Necib el-Kilâni Hayatı-Eserleri ve 20.Yüzyıl Arap Edebiyatındaki Yeri", 22.

3 Ahmet Kâzım Ürün, *Modern Arap Edebiyatı*, 2. bs (Konya: Çizgi Kitabevi, 2018), 13-14.

4 Gülyaşar Demirci, "Mısır'da Öykücülük", *Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi* 1, (2018), 26.

5 İsmail Durmuş, "Kilâni, Necib", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c. EK-2, (Ankara: 2019), 65.

6 Mehmet Yalar, *Modern Arap Edebiyatına Giriş*, 1. bs (Bursa: Emin Yayınları, 2009), 34.

7 Cengiz Parlak, "Mustafa Lutfi el-Menfalûti'nin 'Yevmu'l-Hisâb/Hesap Günü' Adlı Öyküsüne Dair Bir Çözümleme", *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20, (2021), 201-28, <https://doi.org/1001539>, 203.

8 Yakup Civelek, "Modern İslam Edebiyatında İslâmî Edebiyatın Yeri ve Öncüleri", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3, (2000), 87-88.

fakirlik, toplumsal yozlaşma, hapisane, işkenceyi konu edinmiş, tarih merkezli meseleleri de eserlerinde işlemiştir.⁹ Eserleriyle günlük hayatında adeta içine girmiş olan el-Kîlânî fikirlerini eserleriyle yansıtabilmiştir.

Necîb el-Kîlânî'nin hayatı, eserleri, şiirleri ve görüşleri hakkında gerek ülkemizde gerek de Arap ülkelerinde çok sayıda çalışma yapılmış, birçok kitap, makale yazılmış ve tez hazırlanmıştır. Bu çalışmada da döneminin edebî akımlarından etkilenip bunu da eserlerine yansıtan el-Kîlânî'nin genel olarak hayatı ve daha önce herhangi bir bilimsel çalışmaya konu olmamış en büyük öykü derlemesi olan *'İnde'r-Rahîl* isimli öykü kitabından seçilen *Yevmu'l-Ferah/Düğün Günü* başlıklı öykünün çeşitli yönlerden tahlili yapılmıştır. *'İnde'r-Rahîl* isimli öykü kitabı Beyrut'ta 1985, 1987 ve 1994 tarihlerinde basılmıştır.¹⁰ Mısır halkının çektiği sıkıntıları ele aldığı bu eserde yirmi sekiz tane öykü bulunmaktadır. Öykü, kitabın 123 ve 125. sayfalarında bulunmaktadır.

1. Necîb el-Kîlânî'nin Hayatına Genel Bir Bakış¹¹

1 Temmuz 1931 yılında Mısır'ın Garbiyye şehrine bağlı Şarşâba köyünde¹² çiftçi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Necîb el-Kîlânî, Müslüman edip, romancı, tenkitçi, araştırmacı, doktor ve öncü bir öykücüdür. Küçük yaşlardan itibaren sağlık sorunlarından muzdarip olan el-Kîlânî ilkokulu köy mektebinde okumuş, orta öğretimine de Ziftâ'da başlayıp Tanta'da tamamlamıştır.¹³ 1951'de babasının arzusuyla Kahire Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne girmiştir. Edebiyata ilgili olduğu kadar siyasete de ilgili olan el-Kîlânî 1948 yılında Hasan el-Benna tarafından kurulan İhvân-ı Müslimîn cemiyetine girmiştir¹⁴ O tarihlerde meydana gelen suikast olaylarının bu cemiyetin üzerine atılması ve el-Kîlânî'nin de bu toplulukla yakın ilişkisi olması dolayısıyla on beş yıl hapse mahkûm edilmiştir. Bu dönemde pek çok işkenceye maruz kalmıştır. Sağlık sorunlarından dolayı 1958 yılında hapisten çıkarılmıştır. Yarım kalan tıp eğitimini tamamladıktan sonra doğduğu köy olan Şarşâba'ya atanmıştır. Ardından 1960 yılında İslâm edebiyatçısı Kerîme Şâhîn hanımefendiyle evlenmiştir ve bu evlilikten üç oğlu bir kızı dünyaya gelmiştir.¹⁵

9 Ürün, *Modern Arap Edebiyatı*, 150; Abdurrahman İslamoğlu, "Necîb el-Kîlânî'nin 'Ramazan Habîbi' Adlı Romanının Teknik ve Tematik Yönden İncelenmesi" (Muş, Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021), 1.

10 Durmuş, "Kîlânî, Necîb", 67.

11 Necîb el-Kîlânî hakkında gerek ülkemizde gerek yurt dışında çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmada yazarın hayatı hakkında genel ve özet bilgiler verilmiştir. Daha fazla bilgi için bk.: Ahmet Özdemir, "Necîb el-Kîlânî ve Romancı Kişiliği", (Doktora Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020), Fatma Betül Beyca, "Necîb el-Kîlânî Hayatı-Eserleri ve 20.Yüzyıl Arap Edebiyatındaki Yeri", (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008), Ayşegül Hayırhoğlu, "Necîb el-Kîlânî ve Hâretü'l-Yehûd Adlı Eseri", (Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019).

12 Necîb el-Kîlânî, *Muzekkîrâtü'd-duktûr*, 5 cilt, (Kitabu'l-muhtâr, 1404/1983), I/11.

13 Durmuş, "Kîlânî, Necîb", 65.

14 Necîb el-Kîlânî, *Lemehât min Hayâtî*, 2 cilt, (Beyrut: Mu'assasat al-risâla, 1985), II/22.

15 M. Hayr Ramazan Yusuf, *Tetimmütü'l-'Alâm*, 3 cilt, (Beyrut: Daru İbn Hâzım, 1996), II/285-6.

Yaşadığı dönemin etkilerini eserlerinde görebildiğimiz el-Kilânî erken yaşlarda edebiyata ilgi duymuştur.¹⁶ Bu ilgi küçük yaşlarda çeşitli yazarlardan okuma yapmasına vesile olmuş ve kendi edebî yaşamını etkilemiştir. Okumalar yaparken Doğu ve Batı edebiyatı ayrımı yapmamıştır.¹⁷ Yüz kadar eser veren el-Kilânî tarihî, toplumsal, siyasî, psikolojik, biyografik, otobiyografik, felsefe, tıp ve sağlık gibi geniş konu yelpazesıyla çeşitli olgular üzerinde şiir, öykü, tiyatro, roman, edebiyat eleştirisi olmak üzere pek çok türde eser telif etmiştir. İlki “*et-Tarîku 'l-Tavîl*” romanı olmak üzere pek çok eseri ödül almıştır. Çeşitli gazetelerde yazılar yazmıştır. Eserlerini meramını anlatmak için bir araç olarak kullandığından dolayı eserlerinde sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Okurun hayal dünyasındaki değerleri sağlam temellere oturtmak amacıyla anlatımlarındaki betimlemelerde gerçekçiliği öncelemiştir.¹⁸ Sanatı bir araç olarak görerek ‘sanat toplum içindir’ anlayışını benimsemiştir. Eserlerini de bu çerçevede hazırlamıştır. Çünkü amacı toplumsal olaylar hakkında halkta bir bilinç oluşturmaktır.¹⁹

Doktorluk yaptığı sırada 1965 yılında yeniden hapse girmiştir, fakat sağlık sorunları nedeniyle 1967 yılında çıkarılmıştır. 1992’de emekliye ayrılmıştır. Vefat etmeden önce altı ay pankreas kanseriyle mücadele etmiştir ve 6 Mart 1995 yılında Tanta Hastanesi’nde vefat etmiştir.²⁰

2. “*Yevmu'l-Ferah/Düğün Günü*” Öyküsünün Olay Örgüsü

Necib el-Kilânî'nin ‘*İnde'r-Rahîl* isimli öykü kitabı içerisinde yer alan *Yevmu'l-Ferah/Düğün Günü* isimli öykü oğlunu zor şartlarda okutan ayakkabı boyacısı Hindâvî isminde bir babanın ızdırıplı bir gününü konu edinmektedir. Hindâvî'nin oğlu Hassân, Edebiyat Fakültesi’nden arkadaşı olan ve babası üst tabakadan zengin ve nüfuzlu bir adamın güzel ve kültürlü bir kızıyla evlenmek istemektedir. Hassan kızı seviyor, kız da Hassan’a karşı aynı duyguları beslemektedir. Hassan’a göre bu evliliğin önündeki tek problem Hassan’ın babasının ekonomik durumu ve mesleğidir. Bu durum Hassan’ın uykularını kaçırmaya başlamıştı. Bu durum hakkında çözüm düşünmekten yorulmuş ve bitap düşmüştü. Sonunda ailesinin evinden ayrılıp başka bir eve geçmeye karar verdi. Ardından eşinin akrabalarına ailesinin uzun zaman önce vefat ettiğini söyledi böylece babasının sosyo-ekonomik durumunu gizlemek daha kolay olacaktı. Annesi oğlunun bu isteğine sesini çıkarmadı ve önceliklerinin onun mutluluğu olduğunu söyledi aynı şekilde babasının da onun mutluluğu için her türlü fedakârlığı yapacağını söyledi. Böylece Hassan’ın endişeleri bitti ve meseleyi halletti. Anne ve babası derin bir hüzne boğuldular.²¹

Babası nikâh günü kendini tutamadı ve uzun yıllardır hayalini kurduğu bu mutlu günde uzaktan da olsa ciğerparesini görmek istedi. Düğün evi şaşaalı idi. Hindâvî saklanacağı

16 İslamoğlu, “Necib el-Kilânî'nin ‘Ramazan Habîbî’ Adlı Romanının Teknik ve Tematik Yönden İncelenmesi”, 13.

17 Beyca, “Necib el-Kilânî Hayatı-Eserleri ve 20.Yüzyıl Arap Edebiyatındaki Yeri”, 43.

18 el-Kilânî, *Muzekkîrâtü'd-duktûr*, IV/68, 195, 204; Ahmet Özdemir, “Necib el-Kilânî ve Romancı Kişiliği” (Doktora Tezi, Sivas, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020), 31.

19 Özdemir, “Necib el-Kilânî ve Romancı Kişiliği”, 31.

20 Ramazan Yusuf, *Tetimmetü'l-'Alâm*, II/285; İsmail Durmuş, “Kilânî, Necib”, 66.

21 Necib el-Kilânî, *‘İnde'r-Rahîl*, (Lübnan: Mu’assasat al-risâla, 2005), 123-125.

bir yer aradı çünkü kendisinin bu elit tabaka arasında yerinin olmadığını düşünmekteydi. Gizleneceği bir çalılık buldu ve uzun bir süre bekledi. Gelin ve damat zılgıtlar eşliğinde düğün evinden çıkarken kendini istemsizce onlara doğru koşarken buldu. Arabadan aklar düşmüş başını uzattı ve titrek bir ses ile oğlunu tebrik etti. Endişeye kapılan Hassan şoföre arabayı sürmesini söyledi. Oradaki davetliler Hassan'ın babasını dilenci sandılar ve eline para tutuşturup uzaklaştırmak istediler. Fakat Hassan'ın babası onlara aldırış etmedi bile, her şeye rağmen tek düşündüğü oğlunun mutlu ve harika görüldüğüydü.²² Öyküde olay örgüsü ortadan başlatılmıştır. Öykünün başında oğlunun bir sözülle sarsılan babanın tasvirini görürken öykünün devamında bu sözün arka planındaki olayların sebeplerini ya da etkenlerini ve anlatılarını görüyoruz. Öykü trajik bir son olan oğlunun babasını yok sayması buna mukabil olarak babanın evladının mutluluğu ile yetinmesi ile bitmektedir.

3. Öyküde Tema ve Kurgu

Yalın bir olayın çerçevesinde kişilerin ilişkilerini anlatma temeline dayanan edebî tür olarak tanımlanan öykü kelimesi için Arap edebiyatında 'söz, haber, hikâye' manalarına gelen kıssa kelimesi kullanılır.²³ Her öykünün içeriğine göre belirli bir kurgusu bulunmaktadır.²⁴ Bu kurgu ve kurgudaki bütünlük öykünün yazılış amacına ulaşmasını sağlayıp daha etkili olmasını sağlamaktadır.

Öyküdeki olay basit bir şekilde kurgulansa da verilmek istenen mesaj etkileyici bir tarzda verilmiştir. Öykünün, insanların birbirlerini küçümsememesi, sosyo-ekonomik koşulların insanları birbirlerinden üstün yapmayacağı, yapılan iş ayaklar önünde eğilmek dahi olsa helal rızık kazanmanın ne derece önemli olduğu ve türlü zorluklarla evladını okutup amiyane tabirle adam etmeye çalışan bir babanın oğlunun kendisinden utanmasının kendisinde oluşturduğu üzüntü gibi ana fikirler barındırdığı söylenebilir.

4. Öyküde Anlatıcı ve Bakış Açısı

Bu öyküde anlatıcı 3.tekil kişi(o)dir. Bu anlatıcı türü olaylar karşısında 'ilâhî', 'yansız' ve 'kişisel' olmak üzere üç tutum ile karşımıza çıkabilir. Bu tutumlar birbirinden bağımsız olarak kullanılabilirdiği gibi iç içe veya dönüşümlü olarak da kullanılabilir.²⁵ *Yevmu'l-Ferah* isimli öyküde söz konusu anlatım türünün 'ilâhî' tutumu kullanılmıştır bu tutum aşağıdaki satırlardan anlaşılabilir:

كَانَ حَسَانُ يُجِبُّ الْفَتَاةَ، وَكَانَتْ تُبَادِلُهُ نَفْسَ الشُّعُورِ، وَلَمْ يَكُنْ هُنَاكَ مِنْ عَقَبَةٍ فِي طَرِيقِ عَقْدِ الْقَرَانِ إِلَّا أَبُوهُ مَاسِحَ الْأَخْذِيَّةِ.. إِنَّهُ لَا يَلِيْقُ بِمَقَامِ صَنَهْرِهِ الْمُحْتَرَمِ..²⁶

22 el-Kilânî, *'Inde'r-Rahil*, 123-125.

23 Hüseyin Yazıcı, "Hikâye", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c: 17, (İstanbul: 1998), 479-480.

24 Parlak, "Mustafa Lutfi el-Menfaluti'nin 'Yevmu'l-Hisab/Hesap Günü' Adlı Öyküsüne Dair Bir Çözümleme", 211.

25 Mehmet Tekin, *Roman Sanatı I Romanın Unsurları*, 17. bs, (İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2019), 31.

26 el-Kilânî, *'Inde'r-Rahil*, 124.

Hassan kızı seviyordu, kız da aynı duyguyu besliyordu. Bu evliliğin ötünde babasının ayakkabı boyacısı olması dışında hiçbir engel yoktu. Bu ise damadın saygın konumuna uygun değildi.

Bakış açısı öyküde olay, çevre ve kişilere bakılan optik açı olarak tarif edilir.²⁷ Bu öyküde bakış açısı olarak öncelikle tanrısal bakış açısı hâkimdir. Bu bakış açısı her şeyi bilen ve her şeye hâkim, geçmişten ve gelecekte haberdar, kahramanların duygularını, düşüncelerini, iç dünyalarını ve zihinlerinden geçen her şeyi açığa çıkaran bir bakış açısıdır.²⁸ Öyküde bu bakış açısına örnek olarak şu satırlar verilebilir:

كَانَ يَسِيرُ فِي شَارِعِ الْمَدِينَةِ الْكَبِيرِ، ثُونَ أَنْ يُعْبَأَ بِصَنْجِيحِ الْعَرَبَاتِ، أَوْ الْهَرَجِ الَّذِي يَبْتِيرُهُ الْفَتَيَانُ مِنْ حَوْلِهِ، وَلَا يُكَلِّفُ نَفْسَهُ مُؤَنَةَ النَّظَرِ إِلَى الْمَبَانِي الشَّاهِقَةِ عَلَى الْجَانِبِينَ حَتَّى الصُّنْدُوقِ الْحَشْبِيِّ الَّذِي تَتْرَاصُ فِيهِ الرُّجَاجَاتُ الْمَلُونَةُ وَعَلَبُ الْوَرْنِيَشِ وَالَّذِي يَتَدَلَّى مِنْ كَتْفِهِ، هَذَا الصُّنْدُوقِ لَا يُسْعَلُ بِالْهَانَ، عِبَارَةً قَصِيرَةً قَالَهَا ابْنُهُ مَا فَتَنَتْ تَطْنَ فِي رَأْيِهِ بِالْحَاحِ، وَتُرْعَشُ جَسَدَهُ الصَّامِرُ 'أَبِي مَات' يُحَاوَلُ عَمِ هُنْدَاوِي جَاهِدًا أَنْ يُنْسَى هَذِهِ الْعِبَارَةَ أَوْ يُهْرَبُ مِنْ الْحَاجِهَا.. لَكِنْ دُونَ جَدْوَى.. وَوَجَدَ نَفْسَهُ يَغْمَعُ فِي أَلْمِ عَمِيقٍ..²⁹

Büyük şehirde bir caddede arabaların gürültülerine, çevresindeki gençlerin oluşturduğu kargaşaya aldırmadan yürüyor, yolun her iki tarafına sıralanmış devasa binalara, hatta omzunda sallanan renkli şişelerin ve vernik kutusunun dizildiği ahşap sandığa bile bakma zahmetine girmiyordu. Şu anda bu sandığı kafasına takmıyordu, oğlunun söylediği kısa bir ifade, "Babam öldü" cümlesi durmadan kafasını kurcalıyor, zayıf bedeni sallanıyordu. Hindâvî amca bu cümleyi unutmaya ve zihninden uzaklaşturmaya çalışıyordu. Fakat çabası sonuç vermedi. Kendisini derin bir acı içinde mırıldanırken buldu...

Öyküde kullanılan bir diğer bakış açısı ise gözlemci bakış açısıdır. Bu bakış açısı tanrısal bakış açısı kadar geniş imkânlarla sahip değildir. Gözlemci bakış açısı olaylar ve nesnelere üzerinde gözlem yeteneğine göre aktarımlar yapar.³⁰ Öyküde bunun örneği şu satırlarda görülebilir:

وَأُنْحَدَرَتْ دَمْعَةً حَارَّةً عَلَى جَبِينِهِ الْغَائِرِ.. فَلَمْ يُحَاوَلْ مَسْحَهَا.. وَخِيلَ إِلَيْهِ أَنْ لَحْنًا خَزِينًا دَائِمًا يَنْصَبُ فِي أذْنَيْهِ، إِنْ هَذَا الْيَوْمَ لَنْ يَنْسَى. فَبِهِ يَعْقِدُ قِرَانًا وَحِيدَهُ حَسَنًا سَوْفَ يَنْزُوجُ مِنْ فِتْنَةٍ مَتَّقَةٍ جَمِيلَةٍ. كَانَتْ زَمِيلَةً لَهُ فِي الْكَلِيَّةِ.. وَأَبُوهَا رَجُلٌ مِنَ الْكِبَارِ.. لَهُ كَلِمَةٌ مَسْمُوعَةٌ..³¹

Çökmüş alınından sıcak terler aktı, silmeye yeltenmedi bile. Kulaklarında hüzünlü bir melodi çalıyor gibiydi, o günü asla unutmayacaktı. Çünkü o gün biricik oğlu Hassan'ın nikâhı kıyılacak, güzel ve kültürlü bir kızla evlenecekti. Kız, fakülteden arkadaşığıydı. Babası da üst tabakadan, nüfuzlu biriydi.

5. Öykünün Kahraman Kadrosu

Öyküde merkezî kişi yazardır. Merkezî kişi her şeyi bilir. Kişiler tip olarak yapılarına göre tipler ve konularına göre tipler olarak ikiye ayrılır. Yapılarına göre tipler; yüceltilmiş tipler, ilk örnek tipler ve nihilist tipler olarak üç çeşit iken; konularına göre tipler; sosyal tipler, psikolojik tipler ve zihinsel tipler olarak üçe ayrılır.³² Öykümüzdeki karakterler konularına göre tipler içinde yer alan psikolojik tipler kategorisine girmektedirler. Bu tipler mizaç, huy ve karakter ve soyut özellikler ve değerler açısından öyküde bir temsil oluştururlar.³³

Hindâvî: Hassan'ın babasıdır. Ayakkabı boyacısıdır. Ömrünü oğluna adanmış, gerekirse kendini yok sayacak kadar oğluna düşkün bir karakter olarak karşımıza çıkar. Bu karakter

27 Tekin, *Roman Sanatı I Romanın Unsurları*, 51.

28 Tekin, *Roman Sanatı I Romanın Unsurları*, 54-55.

29 el-Kilânî, 'Inde'r-Rahil', 123.

30 Tekin, *Roman Sanatı I Romanın Unsurları*, 56.

31 el-Kilânî, 'Inde'r-Rahil', 123.

32 Detaylı bilgi için bk.: Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 15. bs (Ankara: Akçağ Basım Yayım, 2017), 148-161.

33 Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 159.

öyküde çıkar gözetmeksizin fedakârlık yapan diğerkâm tipi temsil etmektedir. Temsil ettiği bu tiplene karakterin kendi ve Hassan'ın annesinin sözlerinden anlaşılmaktadır:

إن ابني رَائع المظهر حقاً.. ما أسعدني. ³⁴

Oğlum gerçekten harika görünüyor. Ne mutlu bana.

أبوك عاقل يا بني. وهو على استعداد لأن يُضجني بأعز ما يملك. بل بحياته كي تتعم وينشرح صدرك. ³⁵

“Baban akıllı adamdır oğlum. Sahip olduğu en değerli şeyi feda etmeye hazırdır. Bilakis o hayatı boyunca senin rahat ve müreffeh bir hayat yaşaman için uğraştı.”

Hassan: Hindâvî'nin oğludur. Edebiyat Fakültesi'nden mezun olmuştur. Anne ve babasının üstüne titrediği, türlü zorluklara okuttuğu, yaşadıkları sıkıntıları o çekmesin ve güzel bir geleceği olsun diye uğraştıkları bir karakterdir. Fakat ailesinin bunca iyiliği karşısında vefasızlık edip onların sosyo-ekonomik durumundan utanıp vefasızlık etmiştir. Bu karakter kendisine yapılan fedakârlıklara karşılık vefasızlık eden tipi temsil etmektedir. Bu karakterin şu sözlerinden anlaşılmaktadır:

لماذا؟ لماذا يا ربّ هذا العذاب؟ أكان من الضروري أن يكون أبي ماسيحاً أخذيةً يقضي عمره مُكسب الرأس لدى الأقدام.. لماذا؟ ³⁶

Neden? Bu işkence neden Allah'ım? Babamın ayaklar karşısında başı eğik olarak ömrünü geçiren bir ayakkabı boyacısı olması şart mıydı? Neden??

Hassan'ın annesi: Eşi Hindâvî gibi oğluna düşkün bir karakterdir. Hindâvî karakteri ile aynı tipi temsil etmektedir. Bu öyküde geçen şu konuşma cümlesinden anlaşılmaktadır:

ولما أعينته الجبل.. واستعصى الخلل.. قرّر أن ينفصل عن أبيه كخطوة أولى.. ويقوم في مسكن خاص.. ثم يجبر أصحابه أن أباه قد مات منذ زمن بعيد، ومن السهل عليه بعد ذلك أن يعترف أن أسرته رقيقة الحال. وهمس في أذن أمه بالحال الواجد الذي أرتاه، وسأها شحوب مباحة، لكتها استدركت قائلة:

أمرك يا حبيبي.. نحن لا نفكر إلا في سعادتك ورضاك. ³⁷

Çözüm aramaktan bítap düşüp çözüm bulmak imkânsız hale gelince, ilk adım olarak babasından ayrılmaya ve ayrı bir evde yaşamaya karar verdi. Sonra eşinin akrabalarına babasının uzun zaman önce öldüğünü söyledi, böylece ailesinin durumunun iyi olmadığını itiraf etmek daha kolay olacaktı. Aklına gelen tek çözüm yolunu annesinin kulağına fısıldadı. Annesinin yüzü birden sarardı, ama kendini toplayarak şöyle dedi:

Nasıl istersen canım. Biz sadece senin mutlu olmanı isteriz.

Diğer kişiler; Hassan'ın nişanlısı, kayınpederi, düğün davetlileridir.

6. Öyküde Zaman ve Mekân

Zaman insanın bütün eylemlerini içine alan bir kavramdır. ³⁸ Bir öykünün zaman ve mekândan münezzehe olması mümkün değildir. Bu sebeple öykü veya roman belirli veya bir belirsiz

34 el-Kilânî, 'Inde'r-Rahil, 125.

35 el-Kilânî, 'Inde'r-Rahil, 124.

36 el-Kilânî, 'Inde'r-Rahil, 124.

37 el-Kilânî, 'Inde'r-Rahil, 124.

38 Mehmet Narlı, “Romanda Zaman ve Mekân Kavramları”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5/7, (2002), 92.

zamanda kurgulanır ve gerçekleşir.³⁹ Bu zaman gerçek veya kurmaca olabilir. Ayrıca öyküde olayların kronolojik bir sıraya göre verilmesi gerekmez, değişken, dönüşümlü veya iç-içe verilebilir.⁴⁰ Mezkûr öykünün başlangıcında bir zaman belirtilmemiştir. Öykünün birbirini takip eden günlerde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Öykünün başlangıcında verilen satırların öykünün ilerleyen satırlarından sonra gerçekleşmiş olduğu ifade edilebilir. Öyküde bir de düğün gününün olduğu belirtilmiştir.

Mekân olayın gerçekleştiği, karakterlerin yaşadığı yerdir.⁴¹ Roman ve öyküyü meydana getiren önemli unsurlardandır. Öykümüz somut mekânlarda gerçeklemiştir somut mekânlar ise açık mekân ve kapalı mekân olarak ikiye ayrılır. Açık mekân, dış mekân olarak da bilinir ve cadde, köy, kasaba, ova ve deniz gibi yerlerdir. Kapalı mekân ise iç mekân olarak da bilinir ve ev, oda ve daire gibi mekânlardır.⁴² Öyküde hem açık hem de kapalı mekâna örnekler vardır. *Yevmu'l-Ferah/Düğün Günü* isimli öykü önce açık mekân olan caddede başlar, ardından kapalı mekânlar olan ev ve odada seyrini sürdürür. Aşağıdaki satırlardan öykünün geçtiği bu mekânlar anlaşılabilir:

كَانَ يَسِيرُ فِي شَارِعِ الْمَدِينَةِ الْكَبِيرِ، دُونَ أَنْ يُعْبَأَ بِضَجِيجِ الْعَرَبَاتِ، أَوْ الْهَزَجِ الَّذِي يَثِيرُهُ الْقَتَّانُ مِنْ حَوْلِهِ...⁴³

Büyük şehirde bir caddede arabaların gürültülerine, çevresindeki gençlerin oluşturduğu kargaşaya aldırmadan yürüyordu...

وَرَأَى الرَّجُلُ الْأَعْلَامَ تَخْفُقُ عَلَى بَابِ الْبَيْتِ...⁴⁴

Adam evin kapısının üzerinde dalgalanan bayraklar gördü...

7. Öyküde Kullanılan Dil ve Üslup

Dil bir 'anlatım' ve 'iletişim' aracıdır, üslup ise, dilin mecazi gücünü, renk ve eylem zenginliğini yazıya dökmek diğer bir deyişle dile canlılık kazandırmaktır.⁴⁵ Yazar el-Kilâni'nin '*İnde'r-Rahil*' isimli öykü kitabında genel olarak herkesin anlayabileceği basit bir dil ve üslup hâkimdir, fakat bu onun çalışmasını ve kendisini basitleştirmemiş, aksine esere bir canlılık katmıştır. Öykünün üslubu dramatik, mecazi ve tahlilci olarak nitelendirilebilir. Öyküdeki dramatik üslup yazarın karakterlerin olaylar karşısında hissettiklerini aktardığı cümleler ile anlaşılabilir. Örneğin:

وَإِعْتَصَمَ الْوَالِدَانِ بِالصُّمْتِ إِزَاءَ كُلِّ مَا يَجْرِي، وَأَنْطَوَتْ قُلُوبُهُمَا عَلَى مَرَاةِ وَأَسَى عَمِيقٍ.⁴⁶

Anne ve baba, kalplerinde derin bir hüznün ve acı olmasına rağmen olan biten her şey karşısında sustular.

39 Tekin, *Roman Sanatı I Romanın Unsurları*, 117.

40 Tekin, *Roman Sanatı I Romanın Unsurları*, 123-127.

41 Narlı, "Romanda Zaman ve Mekân Kavramları", 98.

42 Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 136.

43 el-Kilâni, '*İnde'r-Rahil*', 123.

44 el-Kilâni, '*İnde'r-Rahil*', 125.

45 Tekin, *Roman Sanatı I Romanın Unsurları*, 164, 178.

46 el-Kilâni, '*İnde'r-Rahil*', 124.

Mecazi bir üslubun hâkim olduğu yazarın öyküde günlük konuşma dilinden farklı olarak aralara az da olsa edebi bir dil serpiştirdiğinden anlaşılabilir. Örneğin:

وأَطَلَّ بِرَأْسِهِ الْأَشْتَبَ مِنَ النَّافِذَةِ...⁴⁷

Aklar düşmüş başını pencereden uzattı...

وَبَحَثَ هُنْدَاوِي عَنْ مَكَانٍ مُنَاسِبٍ يَأْوِي إِلَيْهِ بِالْخَارِجِ، فَالْمَوْثَى لَا مَكَانَ لَهُمْ وَسَطَ السَّادَةِ الْكِبَارِ...⁴⁸

Hindâvî dışarıda saklanacak uygun bir yer aradı, çünkü büyük adamlar arasında ölülerin yeri yoktu...

Öyküde tahlilci bir üslubun kullanıldığı da söylenebilir, zira olaylar, durumlar, kişiler ve bu kişilerin duygu durumları bütün yönleriyle ortaya serilmiştir. Örneğin:

كَانَ يَسِيرُ فِي شَارِعِ الْمَدِينَةِ الْكَبِيرِ، دُونَ أَنْ يُغْبَأَ بِصَجِيجِ الْعَرَبَاتِ، أَوْ الْهَرَجِ الَّذِي يَبْئِرُهُ الْفَتَيَانُ مِنْ حَوْلِهِ، وَلَا يَكْلُفُ نَفْسَهُ مَوْثَةَ النَّظَرِ إِلَى الْمَبَانِي الشَّاهِقَةِ عَلَى الْجَانِبِينَ حَتَّى الصُّنْدُوقِ الْخَشْبِيِّ الَّذِي تَتْرَاصُ فِيهِ الرُّجَاجَاتُ الْمَلُونَةُ وَعَلْبُ الْوَرْنِيشِ وَالَّذِي يَنْتَدَى مِنْ كَثْفِهِ، هَذَا الصُّنْدُوقُ لَا يُشْعَلُ بِأَلِ الْآنِ، عِبَارَةٌ قَصِيرَةٌ قَالَهَا ابْنُهُ مَا فَتَنَتْ تَطْنَ فِي رَأْسِهِ بِالْحَاحِ، وَتُرْ عِشْنَ جَسَدِهِ الصَّامِرُ ‘أَبِي مَاتَ’ يُحَاوِلُ عَمِ هُنْدَاوِي جَاهِدًا أَنْ يَنْسَى هَذِهِ الْعِبَارَةَ أَوْ يَهْرُبَ مِنَ الْحَاجِهَا.. لَكِنْ دُونَ جَدْوَى.. وَوَجَدَ نَفْسَهُ يَغْمَغِمُ فِي أَلْمِ عَمِيقٍ...⁴⁹

Büyük şehirde bir caddede arabaların gürültülerine, çevresindeki gençlerin oluşturduğu kargaşaya aldırmadan yürüyor, yolun her iki tarafına sıralanmış devasa binalara, hatta omzunda sallanan renkli şişelerin ve vernik kutusunun dizildiği ahşap sandığa bile bakma zahmetine girmiyordu. Şu anda bu sandığı kafasına takmıyordu, oğlunun söylediği kısa bir ifade, “Babam öldü” cümlesi durmadan kafasını kurcalıyor, zayıf bedeni sallanıyordu. Hindâvî amca bu cümleyi unutmaya ve zihninden uzaklaşturmaya çalışıyordu. Fakat çabası sonuç vermedi. Kendisini derin bir acı içinde mırıldanırken buldu...

Yazar el-Kilânî kısa ve devrik cümlelerin hâkim olduğu bir üslup ile öyküye konuşma havası katmıştır. Öyküde çeşitli edebî sanatlar kullanıldığı için, yer yer sadelikten uzak bir üslup görülmektedir. Öyküde verilmek istenen mesajlar toplumun her kesimine hitap edebilsin diye öyküde açık ve net bir dil kullanıldığı görülmektedir. Öyküde bazen uzun cümlelere yer verildiği için akıcılığın az da olsa sekteye uğradığı söylenebilir. Bununla beraber öyküde genel itibarıyla özgün ve sade bir dil ve üslubun hâkim olduğu söylenebilir.

8. Öyküde Kullanılan Anlatım Teknikleri

Yazarlar öykülerdeki fikirleri, olayları ve ana fikirleri verirken bazı anlatım tekniklerinden faydalanırlar. Bir öykü veya romanın kurgusu, konusu, teması ne kadar önemliyse biçimlendiricisi ve anlatım yöntemleri de o kadar önemlidir. Necîb el-Kilânî de *Yevmu 'l-Ferah/Düğün Günü* isimli öyküsünde öykünün anlatımını zenginleştirmek niyetiyle pek çok anlatım tekniği kullanmıştır.

Anlatma-Gösterme Tekniği

Bu teknikte anlatıcı, öykü ile okuyucu arasında nakilci konumundadır. Tasarlanmış olayı okurlara doğrudan aktarır.⁵⁰ Öyküde bu tekniğin kullanıldığını öykünün bizzat yazar

47 el-Kilânî, *'Inde'r-Rahil*, 125.

48 el-Kilânî, *'Inde'r-Rahil*, 125.

49 el-Kilânî, *'Inde'r-Rahil*, 123.

50 Tekin, *Roman Sanatı I Romanın Unsurları*, 199.

tarafından anlatılmasından, ortadan başlatılmasından, bazı yerlerin özetlenerek, bazı kısımların detaylandırılarak aktarılmasından anlaşılabilir. İç monolog, bilinç akımı, diyalog ve geriye dönüş tekniklerine verilen örnekler bu tekniğin de örneğidir. Çalışmanın hacmini arttırmamak adına burada bu örnekler zikredilmemiştir. İlgili başlıklar altında örnekler bulunmaktadır.

Tasvir Tekniği

Kök itibariyle 'sûret'ten türetilmiş olan tasvir Arapça bir kelimedir. Kelime anlamı 'resim, figür, sûret' demek olan tasvirin terim anlamı; roman veya öykünün kurmaca dünyasında yer alan kişi, zaman, olay veya mekân gibi unsurları, sanat ve edebiyatın sağladığı imkânlardan faydalanarak okuyucunun zihninde görünür hale getirmektir.⁵¹ Öyküde bu tekniğin örnekleri şu satırlarda görülebilmektedir:

... ولا يكلف نفسه مؤنة النظر إلى المباني الشاهقة على الجانبين حتى الصندوق الخشبي الذي تتراص فيه الزجاجات الملوثة وغلب
الوزنيش والذي يتدلى من كفه.⁵²

... Yolun her iki tarafına sıralanmış devasa binalara, hatta omzunda sallanan renkli şişelerin ve vernik kutusunun dizildiği ahşap sandığa bile bakma zahmetine girmiyordu.

ورأى الرجل الأعلام تحفُّق على باب البيت فحَفَقَ معها قلبه، وعلى الباب يقف رجال نطفاء منسَّو الهنّام، تلمع أخصيتهم لمعاناً
جميلاً، يستقبلون مدعوين بابيسامة حولة، ويتحنون في رقة مهدّبة، وعدد من العزبات ينتظر خارج البيت. وبحت هندأوي عن مكان
مناسب يأوي إليه بالخارج، فالمؤتى لا مكان لهم وسط السادة الكبار، ولمح عن كئب شجرة قميبة تقف وحيدة عند ناصية الشارع.⁵³

Adam evin kapısının üzerinde dalgalanan bayraklar gördü. Sanki bayrakların dalgalanması ile adamın kalbi de çarpıyordu. Kapıda temiz ve iyi giyimli adamlar duruyor, ayakkabıları ışıl ışıl parlıyor, misafirleri tatlı bir gülümsemeye karşılıyor; misafirler karşısında kibarca eğiliyorlardı. Evin dışında çok sayıda araba bekliyordu. Hindâvi dışarıda saklanacak uygun bir yer aradı, çünkü büyük adamlar arasında ölülerin yeri yoktu. Caddede başında tek başına duran küçük bir çalılık fark etti.

Özetleme Tekniği

Özetleme tekniği öykü veya romanda verilecek bilgi ile yapılacak tanıtmanın kısa olup özet halinde sunulmasıdır.⁵⁴ Yevmu'l-Ferah isimli öyküde bu tekniğin yer yer kullanıldığını görüyoruz. Şu satırlar bu tekniğin kullanıldığı örneklerdir:

... وأيوها رجل من الكبار.. ليه كلمة مسموعة.⁵⁵

... Babası üst tabakadan, sözü dinlenen ve nüfuzlu biriydi.

أكان من الضروري أن يكون أبي ماسح أخصية يفضي عمره منكس الرأس لدى الأقدام؟⁵⁶

Babamın ayaklar karşısında başı eğik olarak ömrünü geçiren bir ayakkabı boyacısı olması şart mıydı?

Bir insanın tek özelliği üst tabakadan olması değildir aynı şekilde ayakkabı boyacısı olması da değildir. Öyküde özetleme tekniği ile öykünün vermek istediği ana fikrin dışına çıkmayarak kişilerin özellikleri sınırlı verilmiştir.

51 Tekin, *Roman Sanatı I Romanın Unsurları*, 210.

52 el-Kilâni, 'İnde'r-Rahil', 123.

53 el-Kilâni, 'İnde'r-Rahil', 125.

54 Tekin, *Roman Sanatı I Romanın Unsurları*, 241.

55 el-Kilâni, 'İnde'r-Rahil', 123.

56 el-Kilâni, 'İnde'r-Rahil', 124.

Geriyeye Dönüş Tekniği

Geriyeye dönüş tekniği eserlerde şimdiki zamandan geçmiş zamana yönelmek şeklinde uygulanan bir yöntemdir.⁵⁷ Bu durumda anlatıcı şimdiki zamandan geçmişe yönelerek kahramanın geçmişinde meydana gelen bir veya birkaç olayı anımsatır.⁵⁸ Öykümüzde bu teknik, öykünün başında Hindavi isimli kahramanın yaşadığı olaydan dolayı hissettikleri betimlenmiş ve betimlemelerin devamında bu olay ve olayın arka perdesi aktararak uygulanmıştır. Ayrıca öyküden paylaşılan şu cümleler de karakterin bulunduğu zamandan geçmişte söylenen cümle ile de geçmişe döndüğü anlaşılmaktadır:

...عبارة قصيرة قَالَهَا ابْنُهُ 'أَبِي مات 'ما فتنتن تطن في رأسيه بالباح، وَتُرْ عَشَّ جَسَدِهِ الضامير.⁵⁹

...oğlumun söylediği kısa bir ifade, "Babam öldü" cümlesi durmadan kafasını kurcalıyor; zayıf bedeni sallanıyordu.

Diyalog Tekniği

Diyalog iki veya daha fazla kişi arasında gerçekleşen konuşma demektir.⁶⁰ Bu teknik ile okuyucu iki veya daha fazla karakterin karşılıklı konuşmalarını aracı ve müdahale olmadan takip eder.⁶¹ Öyküde diyalog tekniğine örnek sayılabilecek kısımlara şu satırlar örnek verilebilir:

أمرُك يا حبيبي... نَحْنُ لا نُفَكِّرُ إلا في سَعَادَتِكَ ورضاك.
وَأَبِي؟ أَلَنْ يُضَايِقُهُ هَذَا التَّصَرُّفُ؟

أَبوك عاقل يا بُني. وَهُوَ عَلَى اسْتِعْدَادٍ لَأَنْ يُضْجِي بأعز ما يملك. بل بِحَيَاتِهِ كِي تَتَّعَم وَيُنْشِرِح صدرك.⁶²

"Nasil istersen canım. Biz sadece senin mutlu olmanı isteriz."

"Peki ya babam? Bu durum onu rahatsız etmez mi?"

"Baban akıllı adamdır oğlum. Sahip olduğu en değerli şeyi feda etmeye hazırdır. Bilakis o hayatı boyunca senin rahat ve müreffeh bir hayat yaşamam için uğraştı."

İç Çözümleme Tenkiđi

Eserlerde en çok kullanılan anlatım yöntemlerinden biri olan iç çözümleme tekniği, en kısa tanımla anlatıcının araya girerek kahramanın iç dünyasını, duyuğu ve düşüncelerini okuyucuya aktarmasıdır.⁶³ Örneğin:

يُحاول عمُّ هنداوي جاهداً أن ينسى هذه العبارة أو يهزُبُ من أَلحاجها.. لَكِنْ دُونَ جَدْوَى.. وَوَجَدَ نَفْسَهُ يُعْمِغَمُ في أَلَمٍ عَميقٍ...⁶⁴

Hindâvi amca bu cümleyi unutmaya ve zihninden uzaklaştırmaya çalışıyordu. Fakat çabası sonuç vermedi. Kendisini derin bir acı içinde mırıldanırken buldu...

57 Funda Balcı Baykoç, "Mahrem ve Kırmızı Zaman Romanlarında Birtakım Postmodern Anlatım Teknikleri", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 25/3 (2021), 786.

58 Mustafa Karabulut, "Yusuf Atılgan'ın 'Aylak Adam' Romanında Anlatım Teknikleri", *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 7/1 (2012), 1384.

59 el-Kilâni, 'İnde'r-Rahil, 123.

60 Tekin, *Roman Sanatı I Romanın Unsurları*, 265-266.

61 Balcı Baykoç, "Mahrem ve Kırmızı Zaman Romanlarında Birtakım Postmodern Anlatım Teknikleri", 788; Hasan Sazyek, "Romanda Temel Anlatım Yöntemleri Üzerine Bir Sınıflandırma Çalışması", *Folklor-Edebiyat* 37/1 (2004), 104.

62 el-Kilâni, 'İnde'r-Rahil, 124.

63 Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları*, 272; Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 177.

64 el-Kilâni, 'İnde'r-Rahil, 123.

وَحَيْلٌ إِلَيْهِ أَنْ لَحْنَا حَزِينًا دَامِعًا يُتَّصَبُ فِي أَذُنَيْهِ، إِنَّ هَذَا الْيَوْمَ لَنْ يُنْسَى.⁶⁵

Kulaklarında hüznü bir melodi çalıyor gibiydi, o günü asla unutmuyacaktı.

وَأَرَقْتُ هَذِهِ الْمَشْكَلَةَ نَوْمَ حَسَّانٍ، وَأُورَثْتُهُ الْهَمَّ وَالْقَلِقَ.⁶⁶

Bu mesele Hassan'ın uykularını kaçırıp sürekli bir endişe ve sıkıntı hali peyda etmişti.

وَإِعْتَصَمَ الْوَالِدَانِ بِالصُّمْتِ إِزَاءَ كُلِّ مَا يَجْرِي، وَأَنْطَوْتَ قُلُوبَهُمَا عَلَى مَرَاةٍ وَأَسَى عَمِيقٍ. لَكِنَّ أَبَاهُ لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَكْتَبِحَ جَمَاحَ نَفْسُهُ يَوْمَ عَقَدَ الْقِرَانَ يُرِيدُ أَنْ يَسْعَدَ بِمَرَأَى فَلَدَةً كَيْدِهِ فِي اللَّيْلَةِ السَّعِيدَةِ الَّتِي طَالَمَا جَلَمَ بِهَا فِي لَيْالِي عُمُرِهِ الْجَافَةِ التَّعَسَةِ.⁶⁷

Anne ve baba, kalplerinde derin bir hüznü ve acı olmasına rağmen olan biten her şey karşısında sustular. Fakat babası nikâh günü kendini tutamadı. Nicedir hayatının tadı tuzu olmayan gecelerinde hayalini kurduğu bu mesut gecede ciğer paresinin karşısında mutlu olmayı istedi.

وَصَاحَ حَسَّانٌ فِي سَائِقِ الْعَرَبَةِ وَقَدْ بَانَ الصَّبِيقَ فِي عَيْنَيْهِ.⁶⁸

Gözlerinden sıkıntılı olduğu anlaşılan Hassan şoföre bağırdı.

İç Monolog Tekniği

İç monolog tekniği roman ve öykü karakterinin yaptığı konuşma havasının ve doğallığının hâkim olduğu iç konuşmadır.⁶⁹ Bu yöntemle kişiler ruhsal durumlarını, suç ve günahlarını, beklentilerini, hayal kırıklıklarını, özlemlerini itiraf ederler.⁷⁰ Aşağıdaki satırlar ile öyküde bu tekniğin uygulandığı anlaşılmaktadır:

لِمَاذَا؟ لِمَاذَا يَا رَبِّ هَذَا الْعَذَابُ؟ أَكَانَ مِنَ الضَّرُورِيِّ أَنْ يَكُونَ أَبِي مَاسِيحُ أُحْذِيَّةٍ يُقْضِي عُمُرَهُ مُنْكَسِ الرَّأْسِ لَدَى الْأَقْدَامِ.. لِمَاذَا؟⁷¹

Neden? Bu işkence neden Allah'ım? Babamın ayaklar karşısında başı eğik olarak ömrünün geçiren bir ayakkabı boyacısı olması şart mıydı? Neden??

Bilinç Akımı Tekniği

Bilinç akımı bireyin duygu ve düşüncelerini seri fakat düzensiz bir şekilde aktarması olarak tanımlanabilir.⁷² Diğer bir deyişle kahramanın iç dünyasını doğrudan doğruya kendi diliyle okuyucuya aktarmasıdır.⁷³ İç monolog tekniğinde gramer açısından düzgün cümleler kullanılmıştır ve düşünceler arasında mantıksal bir bağ bulunur, bilinç akışı ise karakterin zihinden akıp giden düşünceler arasında mantıksal ve gramatik bir bağ yoktur ve bütün figürün iç dünyası bütün karmaşasıyla aktarıldığı bir tekniktir. Bir monolog/konuşma yöntemi olan 'bilinç akışı', konuşmalar arasında mantıksal bağ ve gramer kurallarına uygunluk olmaması açısından iç monolog yönteminden ayrılır.⁷⁴ Öyküde bunun örneği şu satırlarda görülmektedir:

65 el-Kilâni, 'İnde'r-Rahil', 123.

66 el-Kilâni, 'İnde'r-Rahil', 124.

67 el-Kilâni, 'İnde'r-Rahil', 124.

68 el-Kilâni, 'İnde'r-Rahil', 125.

69 Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları*, 276-277.

70 Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 179.

71 el-Kilâni, 'İnde'r-Rahil', 124.

72 Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları*, 281.

73 Özdemir, "Necib el-Kilâni ve Romancı Kişiliği", 338.

74 Yaşar Şimşek, "İç Monolog ve Bilinç Akışı Tekniği Açısından Oğuz Atay'ın 'Unutulan' Hikâyesi", *Söylem Filoloji Dergisi* 4/2 (2019), 310-311.

أَنَا لَمْ أَمُتْ يَا ابْنِي.. أَنَا حَيٌّ عَلَى الرَّغْمِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ، أَحْمِلُ صُنْدُوقِي الْخَشْبِيِّ.. وَأَنْظِفُ الْأَحْدِيَّةَ.. وَأَكْمِيبُ الْفُرُوشَ لِتُؤَاوِلَ تَعْلِيمِكَ..
وَهَكَذَا جَعَلْتُكَ تُحْصِلُ عَلَى لَيْسَانِ الْأَدَابِ.. وَجَعَلْتُ مِنْكَ حَسَنًا بَكَ كَمَا يَزُرُّ عُمُ رِفَاقِكَ.. أَنَا لَمْ أَمُتْ وَ أَنَا الَّذِي صَنَعْتُكَ وَصَنَعْتُ مُسْتَعْتَبًاكَ،
وَحَوْلْتُكَ مِنْ ابْنِ مَابِاحِ أَحْدِيَّةٍ إِلَى حَسَنَانَ بَكَ الرَّبِيقِ الْمُهَيَّبِ الَّذِي يَزِيدِي الْمَلَابِسَ الْإِفْرَنْجِيَّةَ، أَنَا حَيٌّ.. وَ حَتَّى لَوْ مِتَ فَسَأَطِلُ حَيًّا فِي
أَعْمَاقِكَ لِأَنَّكَ ابْنِي وَ أَنَا أَبُوكَ.⁷⁵

Ben ölmedim oğlum. Her şeye rağmen ayaktayım, hâlâ ahşap sandığımı taşıyorum. Ayakkabıları boyuyorum, eğitiminin devam edebilmesi için para kazanıyorum. İşte bu şekilde seni edebiyat bölümünde okuttum. Arkadaşlarının sana seslendiği gibi seni “Hassan Bey” yaptım. Ben ölmedim, seni ve geleceğini inşa ettim. Bir ayakkabı boyacısı çocuğu olan seni, Avrupai elbiseler giyen zarif ve kibar ‘Hassan Bey’ e dönüştürdüm, ben hayattayım. Ölsem bile kalbinin derinliklerinde yaşayacağım, çünkü sen oğlumsun ben de babanım.

9. Öyküde Kullanılan Edebî Sanatlar

Teşbih

Teşbih kavramı *شَبَّهَ* fiilinden türetilmiş bir mastar olup, ‘bir şeyi başka bir şeye benzetmek’ anlamına gelir.⁷⁶ İstilâhî olarak iki varlığın aralarındaki yakın ve benzer özellikleriyle bağlantı kurularak birbirine benzetilmesi sanatıdır.⁷⁷ Öyküde teşbih sanatının kullanıldığı örnek şu kısımdır:

فَحَفَقَ مَعَهَا قَلْبُهُ⁷⁸

Sanki bayrakların dalgalanması ile adamın kalbi de çarpıyordu.

Burada yaşlı Hindâvî'nin heyecandan dolayı duyduğu kalp çarpıntısı bayrakların uçuşuna benzetilmiştir.

Tenâsüb

Bedî' ilmindeki edebî sanatlardan biri olan tenâsüb bir cümle veya beyitte mana açısından birbirine uygun kelimelerin bir arada kullanılması sanatıdır.⁷⁹ Bu sanat muâ'âtu'n-nazîr, tefvik, telfik, te'lîf, i'tilâf ve muâhât olarak da bilinir.⁸⁰ Öyküde bu sanata örnek olarak şu cümleler verilebilir:

بَلْ بِحَيَاتِهِ كَيْ تَنْعَمَ وَيُنْشَرُخُ صَدْرُكَ.⁸¹

Bilakis o hayatı boyunca senin rahat ve müreffeh bir hayat yaşamam için uğraştı.

... وَهَمَسَ بِصَوْتِ مُرْتَعِشٍ دَامِعٍ.⁸²

...titrek ve ağlamaklı bir sesle fısıldadı

75 el-Kilânî, *'Inde'r-Rahil*, 123.

76 İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Muhammed b. Mukerrem b. 'Alî Cemâluddîn b. Manzûr er-Ruveyfî'î, *Lisânu'l-'Arab*, 15 c. (Beirut: Dâru Şâdir, 1414/1993), XIII/503.

77 el-Kayravânî, Ebû Alî el-Hasen b. Raşîk, *el-'Umde fî Mehâsini's-Şi'r ve Âdâbih*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamîd, 5. bs, 2 c. (Daru'l-ceyl, 1401/1981), I/286.

78 el-Kilânî, *'Inde'r-Rahil*, 125.

79 es-Sekkâkî, Ebû Ya'qûb Yûsuf b. Ebî Bekr b. Muhammed b. 'Alî, *Miftâhu'l-'Ulûm*, thk. Naîm Zerzûr, (Beirut: Dâru'l-Kutubî'l-'Ilmiyye, 1982), 200.

80 el-Kazvîni, Muhammed b. Abdurrahman, *Telhisu'l-miftâh* (İstanbul: Şifa Yayınevi, 2017), 348; Ali Bulut, *Belâgat Terimleri Sözlüğü*, 2. bs (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2021), 340.

81 el-Kilânî, *'Inde'r-Rahil*, 124.

82 el-Kilânî, *'Inde'r-Rahil*, 125.

وَأَرْقَتْ هَذِهِ الْمُشْكِلَةَ نَوْمَ حَسَّانٍ، وَأُورِثَتْهُ إِلَهُمُ وَالْفَلَقُ.⁸³

Bu mesele Hassan'ın uykularını kaçırıp sürekli bir endişe ve sıkıntı hali peyda etmişti.

Burada el-Kilânî benzer anlamlar içeren 'rahat ve müreffeh, titrekle ve ağlamaklı, endişe ve sıkıntı' kelimelerini aynı cümle içinde beraber kullanarak bu sanatı uygulamıştır.

Tıbâk

Mutâbakat, tatbik, tetâbuk, tezat ve tekâfü' olarak da bilinen⁸⁴ tıbâk sanatı zıt anlamlar taşıyan iki kelimenin aynı cümle içinde kullanılmasıdır.⁸⁵ Aşağıdaki cümleden öyküde bu sanatın kullanıldığı anlaşılmaktadır:

وَحَتَّى لَوْ مِتَّ فَسَأَطَّلَ حَيًّا فِي أَعْمَاقِكَ...⁸⁶

Ölsem bile kalbinin derinliklerinde yaşayacağım...

Birbirinin zıttı olan ölmek ve yaşamak fiilleri arasında tıbâk vardır.

Kinâye

Kinâye bir sözün gerçek anlama da gelebilecek şekilde, ancak gerçek anlamın dışında başka bir anlam kast edilerek kullanılması sanatıdır.⁸⁷ Öyküdeki şu cümlede kinâye yapılmıştır:

وَسَادَهَا شُحُوبٌ مُبَاغِتٌ...⁸⁸

Annesinin yüzü birden sarardı...

Burada 'شُحُوبٌ' kelimesi sararmak, solmak, bitkin düşmek anlamlarına gelir. Cümledeki sararmaktan kasıt üzüntü halinin çökmesinden kinâyedir.

Mecaz

Mecaz lafzın asıl manasından alınarak başka bir manaya nakledilerek kullanılması anlamına gelir.⁸⁹ Öyküde bu sanatın kullanıldığı satırlar şunlardır:

أَكَانَ مَنْ الضَّرُورِي أَنْ يَكُونَ أَبِي مَسِيحٍ أَخَذِيَّةَ يَفْضِي عُمُرَهُ مُنْكَسِ الرَّأْسِ لَدَى الْأَقْدَامِ؟⁹⁰

Babamın ayaklar karşısında başı eğik olarak ömrünü geçiren bir ayakkabı boyacısı olması şart mıydı?

Cümlede 'başın eğik olması' ifadesi ile mecaz yapılp ayakkabı boyacılığı mesleği ifade edilmiştir.

يُرِيدُ أَنْ يَسْعَدَ بِمَرَأَى فَلَذَّةَ كَيْدِهِ فِي اللَّيْلَةِ السَّنِّ «عَيْدَةَ النَّبِيِّ» الَّتِي طَالَمَا حَلَمَ بِهَا فِي لَيْلِي عُمُرِهِ الْخَافَةَ التَّعَسَةَ.⁹¹

Nicedir hayatının tadı tuzu olmayan gecelerinde hayalini kurduğu bu mesut gecede ciğer paresinin karşısında mutlu olmayı istedi.

83 el-Kilânî, 'İnde'r-Rahil, 124.

84 Bulut, *Belâgat Terimleri Sözlüğü*, 562.

85 Kazvîni, *Telhîsu'l-miftâh*, 343.

86 el-Kilânî, 'İnde'r-Rahil, 123.

87 Kazvîni, *Telhîsu'l-miftâh*, 333; Bulut, *Belâgat Terimleri Sözlüğü*, 300.

88 el-Kilânî, 'İnde'r-Rahil, 124.

89 Sekkâkî, *Miftâhu'l-'ulûm*, 359; Bulut, *Belâgat Terimleri Sözlüğü*, 324.

90 el-Kilânî, 'İnde'r-Rahil, 124.

91 el-Kilânî, 'İnde'r-Rahil, 124.

Yukarıdaki cümlede ‘tadı tuzu olmayan geceler’ ifadesi ile gerçek manada tat ve tuzun olmayışı kast edilmemiş çekilmez, zor, ızdıraplı geceler anlamı ile mecaz yapılmıştır.

Kasr

Sözlükte hapsedmek, kısaltmak, daraltmak, engellemek, tahsis etmek manalarına gelen kasrın⁹² istilâhî manası bir şeyin başka bir şeye özel bir yolla tahsis edilmesi ve sadece onu belirtmesidir.⁹³ Aşağıdaki cümleler öyküde yapılan kasr sanatına örnek olarak verilebilir:

أَمْزُكُ يَا حَبِيبِي.. نَحْنُ لَا نُفَكِّرُ إِلَّا فِي سَعَادَتِكَ وَرِضَاكَ.⁹⁴

Nasıl istersen canım. Biz sadece senin mutlu olmanı isteriz.

وَلَمْ يَكُنْ هُنَاكَ مِنْ عَقَبَةٍ فِي طَرِيقِ عَقْدِ الْقُرْآنِ إِلَّا أَبُوهُ مَأْبِيحُ الْأَحْذِيَّةِ.⁹⁵

Bu evliliğin önünde babasının ayakkabı boyacısı olması dışında hiçbir engel yoktu..

Itnâb

Meânî ilminde sözler içerdiği lafızların sayısı ve ifade ettikleri mana itibariyle icâz, itnâb ve müsâvât olarak üçe ayrılır. Az sözle çok şey ifade etmeye icâz, bunun tam tersine itnâb, lafız ve anlamın sayı itibariyle denk olmasına müsâvât denir. Diğer bir deyişle itnâb bir düşüncenin, ifadenin gereğinden fazla sözle ifade edilmesi anlamına gelen belâgat terimidir.⁹⁶ Bu üslup mananın pekiştirilmesinde, ilmî ve fikri tartışmalarda muhatabın ikna edilmesinde, hamasi duyguları coşturmak amacıyla yapılan hitaplarda, övgü ve yergilerde, sevgi ve aşk duygularının ifade edilmesinde, acı ve elemelerin dile getirilmesi gibi yerlerde kullanıma uygundur.⁹⁷ Aşağıdaki satırlarda öyküde bunun örneği görülebilir:

كَانَ يَسِيرُ فِي شَارِعِ الْمَدِينَةِ الْكَبِيرِ، ثَوْبٌ أَنْ يُغْتَابَ بِصَنْجِجِ الْعَرَبَاتِ، أَوْ الْهَرَجِ الَّذِي يَبْتِيرُهُ الْفَتَيَانُ مِنْ حَوْلِهِ، وَلَا يَكْلِفُ نَفْسَهُ مَوْثَةَ النَّظَرِ إِلَى الْمَبَانِي الشَّاهِقَةِ عَلَى الْجَانِبِينَ حَتَّى الصُّنْدُوقِ الْخَشْبِيِّ الَّذِي تَتْرَاصُ فِيهِ الرُّجَاجَاتُ الْمَلُوءَةُ وَعَلْبُ الْوَرْنِيشِ وَالَّذِي يَتَدَلَّى مِنْ كَتْفِهِ، هَذَا الصُّنْدُوقِ لَا يُسْتَعَلُّ بِالْهَلَالِ، عَبَارَةٌ قَصِيرَةٌ قَالَهَا ابْنُهُ مَا فَتَنَتْ تَطْنَ فِي رَأْسِهِ بِالْحَاحِ، وَتُرْعَشُ جَسَدُهُ الضَّامِرُ ‘أَبِي مَاتَ’ يُحَاوِلُ عَمَّ هِنْدَاوِي جَاهِدًا أَنْ يُنْسَى هَذِهِ الْعِبَارَةُ أَوْ يَهْرُبَ مِنَ الْحَاجِهَا.. لَكِنْ دُونَ جَدْوَى.. وَوَجَدَ نَفْسَهُ يَغْمَغِمُ فِي أَلْمِ عَمِيقٍ..⁹⁸

Büyük şehirde bir caddede arabaların gürültülerine, çevresindeki gençlerin oluşturduğu kargaşaya aldırmadan yürüyor, yolun her iki tarafına sıralanmış devasa binalara, hatta omzunda sallanan renkli şişelerin ve vernik kutusunun dizildiği ahşap sandığa bile bakma zahmetine girmiyordu. Şu anda bu sandığı kafasına takmıyordu, oğlunun söylediği kısa bir ifade, “Babam öldü” cümlesi durmadan kafasını kurcalıyor, zayıf bedeni sallanıyordu. Hindâvî amca bu cümleyi unutmaya ve zihninden uzaklaşturmaya çalışıyordu. Fakat çabası sonuç vermedi. Kendisini derin bir acı içinde mırıldanırken buldu...

92 el-Cevherî, Ebû Naşr İsmail b. Hammâd, *Tâcu'l-Luğa ve Şihâhu'l-'Arabîyye*, thk. Muhammed Muhammed Tâmir, (Kahire: Dâru'l-Hadis, 1430/2009), 944-945.

93 Hüseyin Arslan, “Bir Belâgat Üslûbu Olarak Kasr ve Kavramlaşma Süreci”, *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 6/1, (2000), 19.

94 el-Kilânî, *‘Inde’r-Rahil*, 124.

95 el-Kilânî, *‘Inde’r-Rahil*, 124.

96 İsmail Durmuş, “İtnâb”, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, c:19 (İstanbul: 1999), 215.

97 Bulut, *Belâgat Terimleri Sözlüğü*, 275.

98 el-Kilânî, *‘Inde’r-Rahil*, 123.

Yukarıdaki paragrafta kahramanın duyduğu acı ve elemin daha iyi ifade edilmesi için tasvirler yapıp itnab üslubu kullanılmıştır. Ayrıca 'oğlunun söylediği kısa bir ifade' cümlesi ardından gelen 'Babam öldü' ifadesi ile izah edildiği için itnâb yollarından **el-izâh ba'de'l-ibhâm** yapılmıştır.

أَنَا لَمْ أَمُتْ يَا ابْنِي.. أَنَا حَيٌّ عَلَى الرَّغْمِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ، أَحْمِلُ صُنْدُوقِي الْخَشْبِيَّ.. وَأَنْظِفُ الْأَحْدِيَّةَ.. وَأَكْسِبُ الْفُرُوشَ لِتَوَاصُلِ تَعْلِيمِكَ.. وَهَكَذَا جَعَلْتُكَ تَحْصُلُ عَلَى لَيْسَانَسِ الْأَدَابِ.. وَجَعَلْتُ مِنْكَ حَسَّانَ بَكَ كَمَا بَرَّعِمُ رِفَائِكَ.. أَنَا لَمْ أَمُتْ وَ أَنَا الَّذِي صَنَعْتُكَ وَصَنَعْتُ مُسْتَقْبَالَكَ، وَحَوْلُوكَ مِنْ ابْنِ مَاسِحِ أُحْذِيَّةٍ إِلَى حَسَّانِ بَكَ الرَّقِيقِ الْمُهَذَّبِ الَّذِي يَزِيدِي الْمَلَابِيسَ الْإِفْرَنْجِيَّةَ، أَنَا حَيٌّ.. وَ حَتَّى لَوْ مِتَ فَسَأَطَّلَ حَيًّا فِي أَعْمَاقِكَ لِأَنَّكَ ابْنِي وَ أَنَا أَبُوكَ.⁹⁹

Ben ölmedim oğlum. Her şeye rağmen hayattayım, hâlâ ahşap sandığımı taşıyorum. Ayakkabıları boyuyorum, eğitiminin devam edebilmesi için para kazanıyorum. İşte böylece seni edebiyat bölümünde okuttum. Arkadaşlarının sana seslendiği gibi seni "Hassan Bey" yaptım. Ben ölmedim, seni yetiştirdim ve sana bir gelecek sağladım. Ayakkabı boyacısı çocuğunu, Avrupalı elbiseler giyen zarif ve kibar 'Hassan Bey'e dönüştürdüm, ben hayattayım. Ölsem bile kalbinin derinliklerinde yaşayacağım, çünkü sen oğlunsun ben de babanı.

Yukarıdaki paragrafta 'ölmedim, hayattayım' gibi ifadeler ve cümleler tekrar edilerek itnab yapılmıştır.

İstifhâmü't-Tahkîr

İstifhâmü'l-belâğî istifhâm edatlarının çeşitli belâğî manalar içermesi amacıyla cevap beklemeksizin kullanılmasıdır. Tahkir küçümsemek anlamına gelir, istifhâmü't-tahkîr küçümsemek maksadıyla soru edatı kullanmaktır.¹⁰⁰ Öyküde aşağıdaki satırlarda istifhâm üslubu kullanılmış ve tahkir, isyan, yakınma manası kast edilmiştir:

لِمَاذَا؟ لِمَاذَا يَا رَبِّ هَذَا الْعَذَابُ؟ أَكَانَ مِنَ الضَّرُورِيِّ أَنْ يَكُونَ أَبِي مَاسِحَ أُحْذِيَّةٍ يَفْضِي عُمْرَهُ مُنْكَسِ الرَّأْسِ لَدَى الْأَقْدَامِ.. لِمَاذَا؟؟¹⁰¹

Neden? Bu işkence neden Allah'ım? Babamın ayaklar karşısında başı eğik olarak ömrünü geçiren bir ayakkabı boyacısı olması şart mıydı? Neden??

Sonuç

Eğitime önem veren bir ailede yetişen ve hayatı boyunca pek çok eser telif eden Necib el-Kilâni edebiyata küçük yaşlarda ilgi gösterip bu yolda adımlar atmıştır. Yüze yakın eseri olan el-Kilâni tek tip eser vermeyip edebiyatın hemen hemen her alanında eserler vermiştir. Bu eserleri toplumun sesi olmak, İslamiyet'i savunmak, toplumun sorunlarını dile getirmek, çeşitli toplumsal mesajlar vermek gibi amaçlarla telif etmiştir. Özellikle İslami edebiyatta adından söz ettiren el-Kilâni'nin en büyük öykü derlemesi kitabı '*İnde'r-Rahîl*'dir. Bu çalışmada bu öykü derlemesinde yer alan *Yevmu'l-Ferah/Düğün Günü* isimli öykü çeşitli yönlerden tahlil edilmiştir. Bu itibarla öykü oğlunu zor şartlarda okutan ayakkabı boyacısı Hindâvî isminde bir babanın ızdırablı bir gününü konu edinmektedir. Öyküde insanların birbirlerini küçümsememesi, sosyo-ekonomik koşulları insanları birbirlerinden üstün yapmayacağı, yapılan iş ayaklar

99 el-Kilâni, '*İnde'r-Rahîl*', 123.

100 Bulut, *Belâgat Terimleri Sözlüğü*, 241, 245.

101 el-Kilâni, '*İnde'r-Rahîl*', 124.

önünde eğilmek dahi olsa helal rızık kazanmanın ne derece önemli olduğu, türlü zorluklarla evladını okutup amiyane tabirle adam etmeye çalışan adamın oğlunun kendisinden utanmasının kendisinde oluşturduğu üzüntü gibi mesajlar verilmektedir.

Öyküde anlatma-gösterme, tasvir, özetleme, geriye dönüş, diyalog, iç çözümleme, iç monolog, bilinç akımı gibi çeşitli anlatım teknikleri kullanılmıştır. Yazarın şimdiki zaman ve geçmiş zaman bağlamını bir arada kullanması öyküdeki anlatım tekniği çeşitliliğini arttırmıştır. Öykü hacmi az olsa da edebî sanatlar açısından da zengindir. Teşbih, tenâsüb, tûbâk, kinâye, mecaz, kasr, itnâb, istifhâmü't-tahkîr kullanıldığı tespit edilen sanatlardır. el-Kılânî'nin üslubu edebî sanatlar içermekle beraber kolay ve basittir. Fakat bu onun eserini basitleştirmemiştir çünkü bu basitlik sehl-i mümteni tarzındadır diğer bir ifade ile el-Kılânî'nin kolay görünmekle beraber benzerinin söylenmesi zor olan bir üslubu vardır.

Bu çalışma çeşitli roman ve öyküleri Türkçeye çevrilen el-Kılânî ve onun Türkçeye çevrilmemiş olan *'İnde'r-Rahîl* adlı öykü derlemesinin tanınması açısından önem arz etmektedir. Bunun yanında yazar öykülerini fasih olarak yazmaya özen gösterdiği için ülkemizdeki Arap dili ve edebiyatı bölümlerindeki öğrenciler tarafından rahatlıkla okunup anlaşılacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Arslan, Hüseyin. "Bir Belâgat Üslûbu Olarak Kasr ve Kavramlaşma Süreci". *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi*. 6/1, (2000): 16-40.
- Balcı Baykoç, Funda. "Mahrem ve Kırmızı Zaman Romanlarında Birtakım Postmodern Anlatım Teknikleri". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 25/3, (2021): 779-792.
- Beyca, Fatma Betül. "Necip el-Kılânî Hayatı-Eserleri ve 20.Yüzyıl Arap Edebiyatındaki Yeri". Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, 2008.
- Bulut, Ali. *Belâgat Terimleri Sözlüğü*. 2. Bs., İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2021.
- Civelek, Yakup. "Modern İslam Edebiyatında İslâmî Edebiyatın Yeri ve Öncüleri". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 3, (2000), 85-99.
- Çetin, Nurullah. *Roman Çözümleme Yöntemi*. 15. Bs., Ankara: Akçağ Basım Yayım, 2017.
- Demirci, Gülyaşar. "Mısır'da Öykücülük". *Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi* 1, (2018): 17-31.
- Durmuş, İsmail. "İtnâb". *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları Diyanet İslâm Ansiklopedisi*. c:19, İstanbul: TDV, 1999.
- Durmuş, İsmail. "Kılânî, Necîb". *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları Diyanet İslam Ansiklopedisi*. c: EK-2, Ankara: TDV, 2019.

- el-Cevherî, Ebû Naşr İsmail b. Hammâd. *Tâcu'l-Luğa ve Şihâhu'l-'Arabiyye*. thk. Muhammed Muhammed Tâmir. Kahire: Dâru'l-Hadis, 1430/2009.
- el-Kayravânî, Ebû Alî el-Hasen b. Raşîk. *el-'Umde fi Mehâsini's-Şi'r ve Âdâbih*. thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid. 5. bs, 2 c. Daru'l-ceyl, 1401/1981.
- el-Kazvîni, Muhammed b. Abdurrahman. *Telhîsu'l-miftâh*. İstanbul: Şifa Yayınevi, 2017.
- el-Kilânî, Necib. *Muzekkîrâtü'd-duktür*. 5 cilt, Kitâbu'l-muhtâr, 1404/1983.
- el-Kilânî, Necib. *'Inde'r-Rahîl*. Lübnan: Mu'assasat al-risâla, 2005.
- el-Kilânî, Necib. *Lemehât min Hayâtî*. II, Beyrut: Mu'assasat al-risâla, 1985.
- es-Sekkâkî, Ebû Ya'kûb Yûsuf b. Ebî Bekr b. Muhammed b. 'Alî. *Miftâhu'l-'Ulûm*. thk. Naîm Zerkûr. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1982.
- Hayırlıoğlu, Ayşegül. “Necib el-Kilânî ve Hâretü'l-Yehûd Adlı Eseri”. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2019.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Muhammed b. Mukerrem b. 'Alî Cemâluddîn b. Manzûr er-Ruveyfî'î. *Lisânu'l-'Arab*. 15 c., Beyrut: Dâru Şâdir, 1414/1993.
- İslamoğlu, Abdurrahman. “Necib el-Kilânî'nin ‘Ramazan Habîbî’ Adlı Romanının Teknik ve Tematik Yönden İncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi. Alparslan Üniversitesi, 2021.
- Karabulut, Mustafa. “Yusuf Atılğan'ın ‘Aylak Adam’ Romanında Anlatım Teknikleri”. *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 7/1, (2012): 1375-1387.
- Narlı, Mehmet. “Romanda Zaman ve Mekân Kavramları”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5/7, (2002): 91-106.
- Özdemir, Ahmet. “Necib el-Kilânî ve Romancı Kişiliği”. Doktora Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2020.
- Parlak, Cengiz. “Mustafa Lutfi el-Menfalûti'nin ‘Yevmu'l-Hisâb/Hesap Günü’ Adlı Öyküsüne Dair Bir Çözümleme”. *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 20, (2021): 201-228, <https://doi.org/1001539>.
- Ramazan Yusuf, M. Hayr. *Tetimmetü'l-'Alâm*. III, Beyrut: Daru İbn Hâzım, 1996.
- Sazyek, Hasan. “Romanda Temel Anlatım Yöntemleri Üzerine Bir Sınıflandırma Çalışması”. *Folklor-Edebiyat*. 37/1, (2004): 103-118.
- Şimşek, Yaşar. “İç Monolog ve Bilinç Akışı Tekniği Açısından Oğuz Atay'ın ‘Unutulan’ Hikâyesi”. *Söylem Filoloji Dergisi*. 4/2, (2019), 307-329.
- Tekin, Mehmet. *Roman Sanatı I Romanın Unsurları*. 17. Bs , İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2019.
- Ürün, Ahmet Kâzım. *Modern Arap Edebiyatı*. 2. Bs, Konya: Çizgi Kitabevi, 2018.
- Yalar, Mehmet. *Modern Arap Edebiyatına Giriş*. 1. Bs., Bursa: Emin Yayınları, 2009.
- Yazıcı, Hüseyin. “Hikâye”. *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları Diyanet İslam Ansiklopedisi*. c: 17, İstanbul: TDV, 1998.